

Vejledning om ændring af vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven)

(Rådgivning om familieplanlægning m.v., æresrelaterede konflikter og lukkede familier)

1

I vejledning nr. 11 af 15. februar 2011 om særlig støtte til børn, unge og deres familier (Vejledning nr. 3 til serviceloven), som ændret ved vejledning nr. 57 af 8. august 2011, foretages følgende ændringer:

1. Vejledningens punkt 35 affattes således:

35. Efter servicelovens § 11, stk. 3, nr. 2, kan kommunalbestyrelsen give rådgivning om familieplanlægning. Rådgivning om familieplanlægning er en relevant del af rådgiverens eller sagsbehandlerens rolle, og kan f.eks. være aktuel i forbindelse med eventuel anden rådgivning af enlige og sårbare unge mødre, eller rådgivning af forældre, hvis børn er anbragt uden for hjemmet. Det kan også være relevant i de tilfælde, hvor familiens/eller den enlige forælders situation er af en sådan karakter, at vedkommende med fordel kan overveje at vente med at få endnu et barn, indtil familien eller den enlige forælder har tilstrækkeligt overskud til at kunne tage tilstrækkeligt vare på sig selv og barnet. Dette kan f.eks. være relevant, hvis forældrene har et alkohol- eller stofmisbrug, eller hvis der er vold i familien. Da der i disse tilfælde kan være en risiko for, at et nyt barn også vil skulle anbringes uden for hjemmet, kan det være nødvendigt at gå i dialog med familien om, hvordan dette kan håndteres og eventuelt undgås. Der vil ofte være tale om rådgivning til personer, som i forvejen har et barn, der har behov for særlig støtte, eller hvor der på anden vis er formodning om, at et yderligere barn vil betyde, at et kommende barn eller det/de eksisterende børn ikke vil få tilstrækkelig omsorg. Formålet er at forebygge risikoen for, at en familie får flere børn, hvis sundhed og udvikling vil være i alvorlig risiko for at komme til skade, og som derfor kan komme i fare for at blive anbragt uden for hjemmet. Dette indebærer således, at samtalen om familieplanlægning vil omfatte en drøftelse af moderens eller forældrenes situation såvel som mulighederne for at kunne sikre et evt. kommende barns trivsel og udvikling.

Rådgivning om familieplanlægning bør foregå så tidligt som muligt med henblik på, at man så vidt muligt kan hjælpe kvinden til at tage hånd om sin egen situation og eventuelle ønske om at forebygge en uønsket graviditet. Rådgivning om familieplanlægning kan bl.a. være hensigtsmæssigt i forbindelse med, at en kvinde har gennemført en graviditet eller har fået foretaget en abort, da der i tiden efter sådanne begivenheder ofte vil være større risiko for uønsket graviditet.

Det kan være en svær balancegang at skulle drøfte et emne, som vedrører private og etisk svære overvejelser, og herunder samtidig sikre, at der gives en saglig og neutral rådgivning om familieplanlægning. Det er i den forbindelse meget vigtigt, at den pågældende rådgiver/sagsbehandler sikrer sig, at kvinden ikke oplever, at hun bliver presset til at træffe beslutninger vedrørende f.eks. valg af prævention eller abort, men at hun derimod oplever samtalen som en ligeværdig dialog. Serviceloven giver således alene hjemmel til at tilbyde rådgivning og dialog med familien eller den enlige mor om familieplanlægning. Det er derfor vigtigt, at den pågældende familie eller enlige forælder er indforstået hermed.

I forbindelse med afholdelse af samtaler om familieplanlægning kan det være hensigtsmæssigt at lade kvinden tage en person med til samtalen, som hun har tillid til. Denne person vil kunne støtte kvinden under samtalen og samtidig betrykke kvinden i, at der er tale om en drøftelse, som alene har til formål at give kvinden et grundlag for selv at træffe beslutning om, hvorvidt hun ønsker at få et barn. Det kan endvidere være hensigtsmæssigt, at rådgiveren er opmærksom på at skabe trygge og neutrale rammer for selve drøftelsen. I nogle tilfælde kan det f.eks. være en fordel at lade drøftelsen foregå hjemme hos kvinden selv eller et tilsvarende sted, hvor rådgiveren vurderer, at kvinden vil føle sig tryk, f.eks. i et familiehuse eller andet tilbud, hvor kvinden føler sig hjemme.

I forbindelse med en drøftelse af familieplanlægning kan det være hensigtsmæssigt, at rådgiveren foretager en opsummering af samtalen sammen med kvinden, således at det sikres, at kvinden og rådgiveren efterfølgende har samme forståelse af drøftelsens indhold. Det er således afgørende, at kvinden har vished om sine rettigheder og muligheder i forhold til familieplanlægning. Det skal eksempelvis understreges, at en eventuel beslutning vedrørende prævention eller abort er kvindens eget valg. Endvidere kan det være vigtigt at understrege de muligheder, kvinden har for at få støtte efter bl.a. serviceloven, hvis hun ønsker at gennemføre en graviditet. Det kan f.eks. være i forhold til at få støtte i hjemmet eller modtage familiebehandling efter servicelovens § 52, stk. 3, på baggrund af en børnefaglig undersøgelse. I den forbindelse er det også vigtigt, at rådgiveren sikrer, at kvinden forstår de eventuelle konsekvenser, der kan være forbundet ved, at hun vælger at få et barn. F.eks. kan det være nødvendigt, at kvinden bliver gjort bekendt med eventuelle overvejelser om anbringelse af barnet, hvis dette vurderes at være til barnets bedste.

Hvis der i forbindelse med rådgivning om familieplanlægning gives rådgivning om prævention, bør der lægges vægt på, at kvinden bliver opmærksom på, at hun kan vælge forskellige præventionsformer, som passer til hendes præferencer og livsstil. Der er alene tale om rådgivning og dialog om muligheden for prævention generelt. Specifik rådgivning om valg af konkrete præventionsformer, herunder også helbredsundersøgelse, vejledning i anvendelse af præventionsmidlet og udskrivning af recepter foretages fortsat af sundhedspersonale som f.eks. den praktiserende læge. Hvis den pågældende drøftelse om familieplanlægning berører spørgsmålet om muligheden for en eventuel abort, er det vigtigt, at sagsbehandleren henviser kvinden til egen læge (eller til et andet lignende tilbud), som efter sundhedsloven er forpligtiget til at tilbyde støttesamtaler vedr. abort. Jf. nærmere herom nedenfor i punkt 36.

Der kan efter servicelovens § 52 a ydes støtte til udgifter, som følger af den vejledning, forældre får som led i konsulentbistanden efter § 11, stk. 3. Der er således også hjemmel til, at kommunen kan yde økonomisk støtte til udgifter til prævention, hvis der er behov herfor.

I de tilfælde, hvor der er tale om familier med anbragte børn, vil der som udgangspunkt allerede være gennemført børnesamtaler med disse børn. Da støtten i en vis forstand gives med henvisning til et endnu ikke undfanget barn, vil det naturligt nok ikke være relevant med en børnesamtale i dette tilfælde.

Efter punkt 35 indsættes:

”Rådgivning om abort m. v. (Støttesamtaler, rådgivning om indgrebet m.v.)

35 a. Det følger af sundhedslovens § 100, at anmodning om svangerskabsafbrydelse skal fremsættes over for en læge eller over for et regionsråd. Når anmodningen er fremsat, skal kvinden gøres

opmærksom på, at hun ved henvendelse til regionsrådet kan få vejledning om de foreliggende muligheder for støtte til gennemførelse af svangerskabet og for støtte efter barnets fødsel.

Det følger desuden af sundhedslovens § 100, stk. 3, at kvinden af en læge skal vejledes om indgrebets beskaffenhed og direkte følger samt om den risiko, der må antages at være forbundet med indgrebet.

Herudover skal kvinden forud for og efter indgrebet tilbydes en støttesamtale. Samtalen tilbydes typisk i regi af den praktiserende læge. Formålet med samtalerne før indgrebet er at give kvinden den nødvendige støtte til selv at træffe beslutning, om hun ønsker abort eller at gennemføre svangerskabet. Støttesamtalen må hverken presse kvinden i retning af at gennemføre eller afbryde svangerskabet. Støttesamtalen efter et indgreb har til formål at give kvinden støtte til at komme igennem eventuelle psykiske gener som følge af aborten. P.t. er der desuden mulighed for at modtage støttesamtaler i regi af Mødrehjælpen.

Der henvises i øvrigt til Sundhedsstyrelsens vejledning nr. 25 af 4. april 2006 om svangerskabsafbrydelse og fosterreduktion for nærmere beskrivelse af reglerne fastsat i og i medfør af sundhedsloven.

Yderligere oplysninger kan findes her:

<http://www.sst.dk/Nyhedscenter/Nyheder/2011/Aborter2010.aspx>

<https://www.borger.dk/Sider/Abort.aspx>

<http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Seksualitet/Abort/Handlingsplaner/Samtaler.aspx>

2. Efter kapitel 12 indsættes:

”Kapitel 1 a

Æresrelaterede konflikter

51 a. Kommunerne yder efter serviceloven særlig støtte til udsatte børn og unge og deres familier bl.a. med henblik på at forebygge sociale problemer. Behovet for støtte kan også udspringe af æresrelaterede konflikter. Det kan f.eks. være i sager om trusler eller vold, der udspringer af en æresrelateret konflikt, sager om tvangsægteskab eller trusler om tvangsægteskab, genopdragelsesrejse eller trusler om genopdragelsesrejse, social kontrol m.v.

51 b. Behandlingen af sager, der udspringer af æresrelaterede konflikter, kan udgøre en særlig udfordring for kommunerne, bl.a. fordi de fleste kommuner ikke har mange af denne type sager, og fordi fænomenet er ukendt for mange.

Ved en æresrelateret konflikt forstås en konflikt, som knytter sig til opfattelsen i en familie af, at et familiemedlem har krænket familiens ære. Æren er tæt knyttet til den unges (kvindes) seksualitet, som skal kontrolleres, så den unge bevarer sin ærbarhed. En krænkelse af familiens ære kan f.eks. opstå i tilfælde, hvor et familiemedlem har en kæreste, har sex uden for ægteskab eller har valgt en

ægtefælle mod familiens ønske m.v. Æreskodekset gælder kun i nogle familier, og det er ikke knyttet til bestemte religioner eller kulturer.

Familiens ære er knyttet til en opfattelse af familien som en samlet enhed, hvor den enkeltes handlinger kan påvirke hele familiens ære positivt eller negativt. Familien kan både omfatte den nære familie og den udvidede familie – også transnationalt. Familiens ære skal således opretholdes både over for den etniske gruppe lokalt og transnationalt. F.eks. kan et fjernt, men indflydelsesrigt familiemedlem, der opholder sig i udlandet, have indflydelse på, hvordan en ung skal leve sit liv i Danmark, ligesom den justits, der i nogle tilfælde udøves i lokalmiljøet, har betydning for familiens ære. Hvis en ung handler på en måde, som i familiens øjne krænker æren, kan familien reagere på forskellig vis for at forhindre den unges handlinger. Det betyder, at familien f.eks. kan opstille restriktioner i forhold til den unges skolegang, fritidsliv, valg af venner m.v. Der kan også være tale om isolering af den unge, indespærring, trusler, vold, genopdragelsesrejse, tvungen forlovelse, tvangsægteskab og i værste fald drab. I de sager, der eskaleres, vil der ofte være tale om, at familien i første omgang har forsøgt at korrigere den unges adfærd på en mindre indgribende måde.

51. c. Kommunalbestyrelsens pligt til at yde rådgivning og støtte efter serviceloven omfatter også rådgivning og støtte til børn og unge med henblik på at løse vanskeligheder i familien, som udspringer af æresrelaterede konflikter.

Ofrene for æresrelaterede konflikter er ofte unge piger og kvinder, idet det æreskodeks, der udløser konflikterne, primært handler om kontrol med kvindens seksualitet og ærbarhed. Unge mænd kan imidlertid også være ofre. Det kan f.eks. være i tilfælde, hvor den unge mand har en kæreste imod familiens ønske, ved valg af ægtefælle, ved homoseksualitet eller i tilfælde, hvor en ung mand ikke kan eller vil leve op til familiens krav om at kontrollere et andet familiemedlem eller har en uhensigtsmæssig eller kriminell adfærd.

51. d. Hvis en ung henvender sig til kommunen vedrørende en æresrelateret konflikt, er det vigtigt, at kommunen tager den unge seriøst og sørger for at reagere første gang, den unge henvender sig. Hvis der er tale om en alvorlig konflikt, kan det være den eneste gang, den unge har mulighed for at henvende sig, idet konflikten kan eskalere, så den unge herefter ikke har mulighed for at henvende sig. Det kan f.eks. ske, hvis den unge overvåges konstant, spærres inde, sendes til udlandet eller i værste fald slås ihjel. Kommunen skal derfor også overveje, om der er behov for at inddrage politiet med henblik på, at der foretages en risikovurdering af den unges situation.

Kommunen kan ligeledes få kendskab til en æresrelateret konflikt gennem en underretning, f.eks. fra den unges skole eller klubtilbud. Kommunen skal i den forbindelse være særligt opmærksom på, at det kan indebære en risiko for at konflikten eskaleres, hvis kommunen orienterer forældremyndighedsindehaveren om underretningen. Kommunerne bør derfor overveje denne risiko før eventuel orientering af forældremyndighedsindehaveren. Reglerne om fagpersoners underretningspligt fremgår af servicelovens § 153. Det skal understreges, at underretningspligten går forud for reglerne for offentligt ansattes tavshedspligt.

Det kan ofte være en meget stor overvindelse for den unge at henvende sig til kommunen, da en æresrelateret konflikt som regel vil være tabubelagt og omhandle meget personlige forhold. Derfor er det afgørende, at den unge mødes med forståelse og accept, så den unge føler tillid til, at kommunen og den unge sammen kan beslutte, hvad der skal gøres.

Når en ung henvender sig vedrørende en æresrelateret konflikt, skal kommunen således f.eks. overveje, om der er behov for rådgivning efter servicelovens § 11, eller om der er behov for at iværksætte en børnefaglig undersøgelse efter servicelovens § 50 af barnets eller den unges forhold og i forlængelse heraf, om der skal udarbejdes en handleplan og iværksættes foranstaltninger, herunder f.eks. anbringelse uden for hjemmet. For en beskrivelse af reglerne om den børnefaglige undersøgelse henvises til vejledningens punkt 270 ff. Reglerne om handleplaner og foranstaltninger efter servicelovens § 52 er nærmere beskrevet i vejledningens punkt 291 ff.

51 e. Hvis et barn eller en ung kommer tilbage til Danmark efter at have været sendt på genopdragelsesrejse eller andet ufrivilligt udlandsophold f.eks. med henblik på at blive tvangsgift eller tvangsforlovet, skal kommunen ved modtagelsen af barnet eller den unge være opmærksom på, om barnet eller den unge har behov for særlig støtte efter serviceloven, f.eks. tilbud om psykologhjælp, kontaktperson eller en familierådgiver.

51 f. Hvis kommunen har fået kendskab til, at en ung i en familie er udsat for en æresrelateret konflikt, som f.eks. trusler, tvangsægteskab eller genopdragelsesrejse, er det vigtigt, at kommunen er opmærksom på eventuelle søskende i familien, således at der kan sættes ind med hjælp i forhold til disse børn og unge, hvis de vurderes også at være i risiko for en æresrelateret konflikt. I nogle tilfælde vil familiens æreskodeks betyde, at flere søskende er i risiko for at lide overlast, men i andre familier kan det ske, at kun et enkelt barn lider overlast, f.eks. fordi kun dette barn bryder familiens normer.

51 g. Når kommunalbestyrelsen handler efter serviceloven i forhold til en æresrelateret konflikt, er det vigtigt, at kommunen er særlig opmærksom på familiens æreskodeks, som kan øge behovet for beskyttelse af et barn eller en ung mod repressalier fra familiens side. Det er således vigtigt, at kommunen sørger for, at der er den rette faglige ekspertise til stede ved vurderingen af den unges situation, og at der er foretaget en risikovurdering evt. med inddragelse af politiet, således at der ydes beskyttelse af barnet eller den unge, hvis der er behov for det. Kommunen skal her også være opmærksom på, at den unge kan have behov for beskyttelse mod andre end den nære familie, f.eks. netværket i den etniske gruppe.

51 h. Kommunalbestyrelsen kan søge bistand hos VISO (Den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation) både i forhold til behandling af enkeltsager omhandlende æresrelaterede konflikter og i forhold til tilrettelæggelsen af kommunens indsats vedrørende æresrelaterede konflikter. Kommunen skal i forbindelse med bistand i enkeltsager være opmærksom på, at kommunen, jf. servicelovens § 13, stk. 4 og 5, har adgang til at videregive nødvendige oplysninger til VISO med henblik på at sikre den mest optimale og fyldestgørende udredning af sagen. VISO kan desuden yde rådgivning i forhold til udarbejdelse af beredskabsplaner, etablering af tværfagligt samarbejde, etablering af netværk m.v. Kommunen kan desuden få rådgivning hos LOKK (Landsorganisationen af Kvindekrisecentre), som bl.a. tilbyder rådgivning samt konfliktmægling i konkrete sager.

Kommunen kan desuden søge bistand hos politikredsen f.eks. i forbindelse med udarbejdelse af risikovurderinger i æresrelaterede konflikter. Hver politikreds har en særlig kontaktperson vedrørende æresrelaterede konflikter, som kommunen kan henvende sig til i disse sager.

I medfør af den Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter fra 6. juli 2012 er yderligere en række tiltag mod æresrelaterede konflikter ved at blive udmøntet. Der kan findes oplysninger om disse initiativer på Social- og Integrationsministeriets hjemmeside. www.sm.dk under

”Æresrelaterede konflikter”. Bl.a. kan nævnes retningslinjer om håndtering af æresrelaterede sager for bl.a. sagsbehandlere, lærere og pædagoger, et informationsbrev til kommunerne om håndtering af genopdragelsessager samt særlige bosteder for unge under 18 år udsat for æresrelaterede konflikter.

51 i. For så vidt angår anbringelse uden for hjemmet efter servicelovens § 58, stk. 3, hvor børne- og ungeudvalget har en særlig adgang til at anbringe unge over 15 år uden for hjemmet, selv om forældremyndighedsindehaveren protesterer, hvis den unge erklærer sig enig i anbringelsen, er det vigtigt, at kommunen er opmærksom på, at unge, der er blevet anbragt efter § 58, stk. 3, kan opleve et stort pres fra familie og omgangskreds med henblik på at få den unge til at skifte holdning, og dette pres må antages i særlig grad at kunne være tilfældet i sager om æresrelaterede konflikter. Desuden kan de unge, der anbringes i forbindelse med en æresrelateret konflikt, opleve en ekstra stor isolation og ensomhed, fordi de ofte vil opleve, at hele familien og deres netværk ikke vil have kontakt med dem. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på at yde de unge støtte, så de ikke vender hjem til de samme problemer i familien igen på grund af pres og ensomhed. Kommunen skal i den forbindelse være opmærksom på, at børn og ungeudvalget, hvis det er nødvendigt af hensyn til den unges sundhed eller udvikling, kan træffe afgørelse om at afbryde kontakt og samvær med familie og netværk, jf. servicelovens § 71, stk. 3. Der henvises til denne vejlednings punkt 552 ff.

52 j. Kommunalbestyrelsen skal også i æresrelaterede sager være opmærksom på den mellemkommunale underretningspligt efter servicelovens § 152, når en familie med et eller flere børn under 18 år flytter fra en kommune til en anden, og fraflytningskommunen finder, at et eller flere børn har behov for særlig støtte. Fraflytningskommunen har i forbindelse med den mellemkommunale underretning pligt til af egen drift at oversende nødvendigt sagsmateriale og herunder en opsummering af relevante vurderinger, som fraflytningskommunen har foretaget i sagen. Den mellemkommunale underretningspligt kan f.eks. være relevant i sager om eller mistanke om tvangsægteskab, genopdragsrejse, æresrelateret vold m.v.”

3. Efter punkt 271 indsættes:

”Lukkede familier

271 a. Efter servicelovens § 50 er kommunalbestyrelsen forpligtet til at træffe afgørelse om iværksættelse af en børnefaglig undersøgelse, hvis det må antages at et barn eller en ung trænger til særlig støtte. I helt særlige tilfælde kan der opstå situationer, hvor der ikke er vished om, hvorvidt der befinder sig et barn, der kan have behov for særlig støtte, i familien.

Det forudsættes i denne situation ikke, at der er fuldstændig vished om, at der findes et barn eller en ung i hjemmet, der kan have behov for særlig støtte, for at kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at iværksætte en børnefaglig undersøgelse. En børnefaglig undersøgelse kan dermed iværksættes med henblik på at undersøge, om der findes et barn i hjemmet. I denne situation vil kommunalbestyrelsen skulle foretage en konkret vurdering af, hvorvidt der er kvalificeret mistanke om, at der befinder sig et barn i hjemmet, der kan have behov for støtte. Det er muligt at få rådgivning fra VISO i særligt svære enkeltsager f.eks. om, hvordan kommunen etablerer samarbejde med en lukket familie.

Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med lukkede familier være opmærksom på, at der efter servicelovens § 64, stk. 3, er mulighed for at få politiets bistand til at komme ind i et hjem uden retskendelse, hvis kommunen har truffet afgørelse om en børnefaglig undersøgelse efter

servicelovens § 50. Det er en forudsætning, at kommunalbestyrelsen vurderer, at adgangen til hjemmet er nødvendig for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling, ligesom det er en forudsætning, at forældrene har modarbejdet, at der kan foretages en vurdering af barnets eller den unges støttebehov med andre, mere lempelige foranstaltninger.

Der henvises desuden til Social- og Integrationsministeriets pjece om handlemuligheder over for lukkede familier, fra juni 2011, der kan findes på:

http://www.sm.dk/data/Lists/Publikationer/Attachments/524/Pjece_om_lukkede_familier.pdf

Vejledningen træder i kraft xx. juni 2013.